

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'קנא

ערב שבת קודש
פרשת דברים
ט' במנחם-אב התשע"ו
שנת ה'קהל

יוצא לאור עלידי
צעירי אגודת חב"ד באה"ק

ועל-כל פנים: בחמישה-עשר באב, ובשבת 'שלו' שלאחריו, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים דחודש אלול, חודש החשבון (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה - חזקת תורה ומצוותיה ומתוך שמחה וטוב לבב תמיד כל הימים⁹².

כדאי ונכון לפרסם ולהכריז בכל מקום את הוראת חז"ל⁹³ ש"מחמישה-עשר באב ואילך - דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה, יוסיף חיים על חייו"⁹⁴. "...ידוע מנהג ישראל שמחמישה-עשר באב ואילך, מברכים איש את רעהו בברכת 'כתיבה וחתימה (וגמר חתימה) טובה', וכמרומוז במזלו של חודש מנחם-אב, מזל אריה... - ראשי תיבות 'אלול, ראש-השנה, יום-הכיפורים, הושענא-רבה', היינו, שבחודש מנחם-אב נרמז גמר ושלימות החתימה טובה בה'פתקא טבא' דהושענא-רבה"⁹⁵. בקריאת שמו"ת קוראים את עשרת הדברות ב'טעם התחתון'⁹⁶.

92 ממכתב (כללי-פרטי) מוצאי ת"ב ה'תשד"מ (באותה שנה, ובעוד שנים שחל ר"ה שלהן - ובחול"ל כל חגי תשרי - בימי ה'ז, הדגיש הרבי פעמים רבות את מעלת ה'חזקה'), לקוטי שיחות כרך לט עמ' 229.

93 תענית לא, ובפירש"י. רמ"א יו"ד רמו סעיף כ"ג, מג"א או"ח רלח ס"ק א.

94 ובמיוחד להוסיף בשיעורי תורה ברבים, לייסד חדשים ולחוק ולהרחיב את השיעורים הקיימים - 'התוועדויות' תש"נ ח"ג עמ' 124.

95 שם עמ' 770, וראה גם בעמ' 725 הערה 63. בע"פ היה הרבי מקדים ומברך, כגון בשיחת י"ג מנ"א תשל"ט. וכן בסיום המאמר דכ"ג מנ"א תשכ"ח ('ספר המאמרים - מלוקט' ח"ה עמ' שמו, ומצויין שם ללקוטי שיחות ח"ד עמ' 1163 בהערה, שבכ" מנ"א מתחלת - בנוגע לכמה עניינים - ההכנה לראש-השנה). **בכתב** - בדרך-כלל היה מאחל רק מיום א' דר"ח אלול, אך היו יוצאים-מן-הכלל ('אוצר מנהגי חב"ד', אלול-תשרי, עמ' יב-יג. וראה 'בית חיינו' גיליון 99 עמ' 14).

96 שו"ע אדה"ז ס' תצד סעי' יא.

(במקום להאריך בדיבורים לעורר על נתינת הצדקה) שמזכירה ומעוררת אודות נתינת הצדקה בפועל. וכן 'ייקחו' עמהם דברי-תורה מעניינא דיומא שניתן לומר בעל-פה באותיות המתאימות לשומעים (ללא יצירת רושם שבאים לספר להם דבר שאינם יודעים, ועל-אחת-כמה-יזכמה שאין באים לעוררם לתקן הנהגתם), בדרכי נועם ובדרכי שלום⁹⁰. פעם אמר הרבי: "עניינים הטובים (דתורה ומצוות וכו') שנעשו בשלושת השבועות - יש להמשיך בהם גם אחר תשעה באב, כדי לזרז הגאולה כו'. וגדול זכותו של חודש מנחם-אב, כזמן מסוגל (מזל אריה) לתוספת בעבודת ה'⁹¹.

יום שישי

ט"ו במנחם-אב

סוף זמן קידוש לבנה הוא כל הלילה של ליל שישי זה (למי שלא קידש במוצאי תשעה באב). היום אין אומרים תחנון. כליל שישי וביומו, וכן במנחה שלפניו.

בנוגע לימים אלו כתב הרבי: "על-פי מנהג ישראל, אשר תורה היא, לקדש הלבנה דווקא במוצאי תשעה באב... הרי הזמן גרמא לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל ענייני תשובה והתורה ומצוותיה, שהן המבטלות סיבת הגלות... וכיוון שגדול כוח החלטות הנעשות בציבור - לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתוועדות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועיניי מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והיידור בקיום מצוותיה, התוועדויות בפרט ביומין זכאין הסמוכין לט' באב,

90 'התוועדויות' תשמ"ח ח"ד עמ' 121, 123.

91 משיחת ש"פ ואתחנן תשמ"א, בלתי מוגה, שיחות-קודש תשמ"א ח"ד עמ' 409-408.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ח' במנחם-אב ה'תשע"ו - ט"ו במנחם-אב ה'תשע"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
א'	ח' במנחם-אב	הל' מכירה פרק טז-יח.	הל' פרה אדומה פרק ב.	מל"ת רנא.
ב'	ט' במנחם-אב	פרק יט-כא.	פרק ג.	מל"ת רנג.
ג'	י' במנחם-אב	פרק כב-כד.	פרק ד.	מל"ת רנג.
ד'	יא במנחם-אב	פרק כה-כז.	פרק ה.	מל"ת רנב.
ה'	יב במנחם-אב	פרק כח-ל.	פרק ו.	מל"ת רנב.
ו'	יג במנחם-אב	הל' זכיה ומתנה... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ז.	מ"ע רמח.
ז'	יד במנחם-אב	פרק דו-י.	פרק ח.	מ"ע רמח.
ח'	טו במנחם-אב	פרק ז-ט.	פרק ט.	מ"ע רמח.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ותפילין	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
א', ח' במנחם-אב	3:48	4:45	5:09	6:10	9:22	12:46	1:19	7:27.7	7:53
ב', ט' במנחם-אב	3:49	4:46	5:10	6:11	9:23	12:45	1:19	7:26.6	7:52
ג', י' במנחם-אב	3:50	4:47	5:10	6:12	9:23	12:45	1:19	7:25.6	7:51
ד', יא במנחם-אב	3:51	4:47	5:11	6:12	9:23	12:45	1:18	7:24.6	7:50
ה', יב במנחם-אב	3:53	4:48	5:12	6:13	9:23	12:45	1:18	7:23.5	7:49
ו', יג במנחם-אב	3:54	4:49	5:13	6:14	9:24	12:45	1:18	7:22.4	7:48
ז', יד במנחם-אב	3:55	4:50	5:14	6:14	9:24	12:44	1:17	7:21.3	7:47
ח', טו במנחם-אב	3:56	4:51	5:14	6:15	9:24	12:44	1:17	7:20.2	7:45

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש	הדה"י	צה"ש
דברים	6:50	8:03	7:05	8:06	6:58	8:06	7:07	8:05
ואתחנן	6:43	7:55	6:58	7:58	6:50	7:58	7:00	7:57

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב
 עורך אחראי: לוי שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף יצחק אולידורט
 מו"ל: המרכז לעזרי שלוחות, ת"ד 100 כפר חב"ד 6084000
 טל' 03-3731777, פקס: 03-9606169, ISSN 0793-7474
 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

בלימוד (דט"ו באב) מתחילים כבר מתשעה באב ואילך⁸⁶. יש לערוך 'סיום' גם במוצאי תשעה באב⁸⁷. כתב הרבי: "על-פי מנהג ישראל, אשר תורה היא, לקדש הלכנה דווקא במוצאי תשעה באב... הרי הזמן גרמא לחדש ההתעוררות להחלטות טובות בכל ענייני תשובה והתורה ומצוותיה, שהן המבטלות סיבת הגלות... וכיוון שגדול כוח החלטות הנעשות בציבור - לקבלן בהתאסף רבים יחד בהתוועדות שמחה, שמחה באמירת דברי תורה, שהיא המשמחת לב ועיניים מאירה, ושמחה פורצת גדר והגבלה בלימוד התורה והידור בקיום מצוותיה, התוועדויות בפרט ביומין זכאין הסמוכין לט' באב, ועל-כל פנים: בחמשה-עשר באב, ובשבת של"ו" שלאחריו, ובשבת שלאחריה, שבת מברכים דחודש אלול, חודש החשוב (והתשלומין) דימות שנה זו. ובשלוש פעמים הווי חזקה - חזקת תורה ומצוותיה ומתוך שמחה וטוב לבב תמיד כל הימים⁸⁸.

"אם יתעכב חסוֹשֵׁלֹם משיח בימים הבאים, ימשיכו בעריכת 'סיומים' גם בימים שלאחריו זה, עד חמשה-עשר באב, ועד בכלל. ולקשר ה'סיום' (ב'משפט' - הלכה) גם עם נתניה לצדקה. ובמקום המתאים - לקשר את ה'סיום' - "יומא טבא לרבנן" - גם עם סעודה והתוועדות.

"ויש לפרסם זאת בכל מקום האפשרי, הן במקומות שכבר קיימו זאת בימים שלפניכן - שימשיכו בזה, ובתוספת חיות וחיוזוק, ועל-אחת כמה-זכמה במקומות שאליהם הפירסום לא הגיע - שיגיעו לשם ויפעלו לעשיית 'סיומים' גם שם, ולהוסיף ב'משפט' וב'צדקה' בכלל⁸⁹."

ג ונטיע גבריאל ס"פ צו הוסיפו גם: היתר ברכת שהחיינו ושמיעת כלי זמר).

86) כהוספה על האמור בש"ס סוף תענית בזה, משמעות המג"א או"ח רלח - לקוטי שיחות חלק יד עמ' 206. הערה ד"ה 'בנתנם סימן', עיי"ש.

87) "ועי"ז תהיה מעלה נוספת - שני סיומים" (בת"ב עצמו ובמוצאי ת"ב... ש'כפול' קשור עם הגאולה" - התוועדויות' תשמ"ט ח"ד עמ' 94).

88) ממכתב (כללי-פרטי) מוצאי ת"ב ה'תשד"מ. 89) ספר השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733.

לאחר מנחה⁷⁶, (קודם השקיעה⁷⁷) מניחים תפילין דרבנתיים⁷⁸ ואומרים קריאת-שמע, קדש, והיה כי יביאך, ושש זכירות⁷⁹. סיום הצום⁸⁰ - בצאת הכוכבים.

יום שני

י"א במנחם-אב

מוצאי הצום: "כמדומה, שבלייל מוצאי תשעה באב נוטלין את הידיים ג' פעמים לסירוגין כמו נטילת ידיים שחרית, אבל בלא ברכה⁸¹. הנטילה - לפני קידוש לבנה⁸². וכן נועלים הנעליים ורוחצים הפנים תחילה⁸³. מבדילים על הכוס - "הנה אל ישועתי"⁸⁴, ברכת הגפן ו'המבדיל' בלבד (בלי נר ובשמים), ומקדשים את הלכנה.

אין אוכלים בשר ואין שותים יין הלילה, ולהסתפר ולכבס מותר⁸⁵. אולי יש לומר שבהוספה

76) הרבי נהג תמיד להניח בבוקר (ראה לעיל) רק תפילין דרש"י. למנחה הניח שוב תפילין דרש"י, ולאחריה חלץ אותן בחדרו והניח תפילין דשימושא רבא, ואח"כ דר"ע ודראב"ד (כהסדר ב'היום יום' יט מנ"א).

77) ראה פסקי הסידור אות נג. 'סדור רבינו הזקן עם ציונים והערות' עמ' פג. אך מסתבר, שמי שלא הניח עדיין - יניחם גם אחרי השקיעה.

78) לעצם ההנחה בת"ב - "מסיפורי כ"ק מו"ח אדמו"ר על-דבר הנהגות אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב. והוא דלא כמו שכתב במשמרת-שלום ס"מ משו"ת הרמ"ע מפאנו" - ספר-המנהגים שם [וראה שם להלן עמ' 77 אודות אב"ר"ל בתוך שבעה שיניח תפילין דר"ת, בשם הרה"צ הרה"ח ר' הלל מפאריטש, ושכן מובא בשם המקובל מוהר"ר שלום שרעביץ].

79) ספר-המנהגים, והאמירות - ה"ה מכלל סדר היום. 80) בלוח השבוע (סוף גיליון תקע"ד) הובא מיומן פורים תשכ"ה שאמר הרבי שניתן להקדים תפילת ערבית לפני צאת הכוכבים (כמ"ש במטה אפרים סעי' תר"ב סעיף כט). אבל בפועל לא נהגו כך במניין של הרבי כל השנים (בכל התעניות), ואולי היה אז מצב מיוחד למישהו.

81) "לא שמעתי זה בפירוש, אבל למדתיה מהנהגת מוצאי יום-הכיפורים" - ספר-המנהגים.

82) כמו במוצאי יום-הכיפורים - אג"ק חלק כ עמ' רפד. 83) לוח כולל-חב"ד, מוצאי יוה"כ.

84) כן נהג הרבי (וכן מנהגו במוצאי יו"ט, כדעת הלבוש והפרמ"ג במשבוות ר"ס תצא, דלא כמנהג העולם - הובא בלקוטי מהרי"ח ח"ב פא, וב"ש" - שאם אין זו תחילת השבוע א"א פסוקים אלו. וכיוון שאין זו הנהגה מיוחדת למוצאי ת"ב, צ"ע מ"ט כתב בלוח כולל חב"ד כאן להתחיל ההבדלה כמנהג העולם, והרי ביו"ט לא כתב כן). 85) לוח כולל-חב"ד (מרמ"א ס' תקנ"ח). ובפסקי תשובות שם ס"ק

מטרת הגלות – קידושין נעלים יותר

מהו העניין החיובי בגט, שלמרות שהתורה לא רצתה בו, היא מדמה אותו לספר תורה? • ומדוע בתורה ובסדר הגמרא מופיעים הגירושין לפני הקידושין? • בכוח עבודת התשובה לחדש את הנישואין באופן נעלה יותר מבעבר • על-ידי "ופרצת" מכל ההגבלות בעבודת ה', מגיעים "מן המצר" אל המרחב האמיתי • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

התורה כולה אמרינן "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אם עביד לא מהני"³, הנה בנוגע לגט – "מאי דעבד עבד", היינו, שלא כפינן ליה לאהדורה (גם כאשר הדבר הוא בידו, כיוון שאינו כהן), שמשמעות הדבר היא שיש בגירושין עניין חיובי!

ולהעיר, שאף שעניין הגט הוא היפך האהבה, שצריכה להיות גם על-פי שכל – הרי זה אחד מתרי"ג מצוות, שיסודם הוא "ואהבת לרעך כמוך", ונכתב בתורה [ועד שבין "ששים המה מלכות"⁴, "ששים מסכתות"⁵, יש מסכת מיוחדת שמוקדשת לעניין הגיטין] שעניינה הוא הבנה והשגה, ויתירה מזה – כפסק הרמב"ם בסוף הלכות חנוכה: "כל התורה לא ניתנה אלא לעשות שלום בעולם, שנאמר⁶ דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". ועל כן צריך לומר, שיש בזה גם עניין חיובי.

ב. ועל דרך זה מצינו גם ב"גט" עצמו – שיש בו עניין חיובי:

(3) תמורה ד, ס"ב.
(4) שה"ש ו, ח.
(5) שה"ש ר' עה"פ.
(6) משלי ג, יז. וראה גיטין נט, ב.

א. תוכן סיום מסכת גיטין (לאחרי כל העניינים במסכת גיטין) הוא, שאפילו כאשר בפועל היה עניין של גירושין, ו"כל המגרש . . . מזבח מוריד עליו דמעות", מכל מקום, צריך לידע, שעניין הגירושין אינו אלא לפי שעה בלבד, ותכליתו היא שעל-ידי זה יתגלה המעמד ומצב האמיתי ש"היא חברתך ואשת ברייתך", כדלקמן.

ובהקדם הביאור בדברי הגמרא בסוף מסכת גיטין: "אמר ליה רב פפא לרבא, לא מצא בה לא ערוה ולא דבר (וגירשה), מהו (מי כפינן ליה לאהדורה או לא). אמר ליה: מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו², כל ימיו בעמוד והחזיר קאי (שבית דין כופין אותו להחזירה), התם הוא דגלי רחמנא, אבל הכא מאי דעבד עבד".

ונמצא, שבעניין הגט ישנם שני הפכים: מחד גיסא – מדגישים גודל שלילת עניין הגט, עד כדי כך, שלכמה דעות הלכה כבית שמאי ש"לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערות דבר", ובכל אופן, "אין ראוי למהר לשלח כו"; ולאידיך גיסא – אם בפועל היה עניין של גירושין (מאיזו סיבה שתהיה), הרי למרות שבכל

(1) ז, א (ובפרש"י).
(2) תצא כב, כט.

שירשליים⁶⁹. אין כאלוקינו⁷⁰, וכל השיעורים (כולל: חת"ת⁷¹. וענייני בית הבחירה⁷²) השייכים לשחרית⁷³. ואחריכך סדר תפילת מנחה. מנחה⁷⁴: וידבר. קטורת. אשרי. חצי קדיש. קוראים 'ויחל' לשלושה אנשים, והשלישי מפטיר ב"דרשו ה' בהימצאו". יהללו. חצי קדיש. שמונה-עשרה. אומרים 'נחם' בבונה ירושלים, ו'עננו' (בתפילת לחש) ב'שומע תפילה'⁷⁴. שכח 'נחם' – אומרה בברכת 'שמע קולנו' אחר 'עננו', או ב'רצה' קודם 'ותחזינה', או ב'מודים' קודם 'ועל כולם', ואם שכח – אינו חוזר⁷¹. שכח 'עננו' – יאמרנה (ללא חתימה) אחר 'אלוקי נצור' קודם 'יהיו לרצון'⁷⁴. בחזרת הש"ץ אומר 'עננו' בין גואל לרופא, 'נחם' בבונה ירושלים, "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו... (או נשיאת כפים – לנוהגים אותה בכל יום. ונטילים ידיהם תחילה עד הפרק⁷⁵). קדיש תקבל. עלינו. קדיש יתום²¹.

בהנחת תפילין דר"ת (בכל יום), אין לחזור תיבות ה' אלוקים אמת" (ראה אג"ק חט"ז עמ' רצד). וצריך ביאור מ"ט חזר אצלנו הש"ץ ה"א אמת" בק"ש שבסדר התפילה בשבתות וימים טובים בשחרית, אף שהוא לאחר זמנה. ואולי מפני שמהצד הרוחני צ"ל גם אז רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח איברים.

(69) לגבי אמירת 'בית יעקב', כהוראה בסידור אדמו"ר בכל יום שאין אומרים תחנון, ניתן היה לומר שהדבר נכלל בהוראה לומר שירשליים.

(70) מתחילים כרגיל "קוה אל ה'", עד "את עמו בשלום". לכאורה ברור, שאין מקום לומר [שוב, או כששכחו בשחרית] את המשניות (של האבל ויארציט) דשחרית (אמנם י"א, שבימים שהרבי נהג לומר קדיש שלא בימי הקריאה, היה אומר משניות וקדיש לפני מנחה. ויש לברר).

(71) לכאורה, את שיעור התניא ניתן היה לומר בבוקר, ראה לעיל הערה 37, אבל כאמור, מהלשון 'כל השיעורים' משמע שסדר האמירה צ"ל דווקא אחרי שחרית, וכדלהלן הערה 73 (ככל שביררתי, התניא שהיה הרבי אומר בזמנים מסויימים לפני שחרית לא היה השיעור היומי).

(72) ראה ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 691 (ושם, שיש לזה השלמה במוצאי יום).

(73) ראה גם אג"ק חלק יז עמ' קמו, שטוב ללמוד שיעורי חת"ת בסמוך לשחרית. ובשו"ע אדמו"ר סי' קנה ס"א, שכן עדיף לגבי כל שיעורי תורה הנלמדים ביום.

(74) מי שאינו מתענה, לא יאמר 'עננו' (גם לא 'ביום צום התענית הזה'). ראה הדעות בזה בפסקי תשובות סי' תקס"ה ס"ק א.

(75) הוראת הרבי ביו"כ, ראה 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' ריו, ושם, שגם הם צריכים ליטול ידיהם במוצאי יום ג"פ לסירוגין עד הפרק.

לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת. ואין מכינים צורכי סעודה⁶². ואין יושבים על הספסל⁶³ [גם אחרי חצות, עד סיום הקינות]⁶⁴.

כתב הרבי נשיא דורנו: "לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר הולך לבית-החיים בתשעה באב⁶⁵. מנחה: תפילת מנחה – בשעה מאוחרת יחסית⁶⁶. 'אגרא דתעניתא' (=דמי הסעודות שנחסכו בגלל התענית) – נותנים לצדקה לפני תפילת מנחה⁶⁷. מתעטפים בטלית ומניחים תפילין בברכה. קריאת-שמע (כדי לומר קריאת-שמע בתפילין, אומרים את כל שלוש הפרשות⁶⁸).

שראיתי על הרבי – הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה ניכרת עליו מתיחות ועצבות⁶.

(62) וכבר כתבו, שיותר טוב לעסוק בצורכי סעודה אפילו קודם חצות, מאשר לדבר דברים בטלים וכדומה (טור-ברקת סי' תקנ"ט ס"ק י).

(63) לוח כולל-חב"ד, על-פי שו"ע שם סכ"ב ונו"כ.

(64) כן מוכח מלשון ספר המנהגים "אחר חצות היום ואחר סיום הקינות – יושבים על הכסא כרגיל ומציין לסי' תקנ"ט ס"ג, והכוונה שכדי לשבת צ"ל שני התנאים – הן חצות (שלפני זה, גם לאחר הקינות, אין לשבת על הספסל כמ"ש במשנה ברורה שם ס"ק יב ע"פ הרמ"א שמיקל בזה, כי השו"ע כאן כתב כמנהג צרפתים שהביא בב"ש שם מהר"ם, שיושבים ארצה עד המנחה), והן סיום הקינות (גם אם לא הספיק לסיימן לפני חצות, כי יושבים לארץ כדי לקונן כדלעיל הערה 24, ולכאורה גם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב אמר קינות אחרי חצות, כדלעיל הערה 53). ולא כהנמנעים מאמירת או השלמת הקינות אם כבר עבר חצות היום. בהערה בספר המנהגים שם הביא, ש"א שאין רשאי להחמיר לישב על-יגבי קרקע אחריכך (אפילו אם אין בכך משום יוהרא. כן כתב במקור שצויין שם).

(65) ספר-המנהגים עמ' 47. וראה הסבר ע"ז באג"ק חלק יא עמ' שז. (66) ספר-המנהגים שם, ע"פ שו"ע אדמו"ר סימן קטו. וראה בס' 'מנהג ישראל תורה' סי' תקנ"ה ס"ק ב, שיש המתפללים מנחה גדולה בת"ב כורזין מקדימין להנחת תפילין, ודחה זאת. וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מתפלל בקביעות בכל התעניות, כולל תשעה באב, בשעה הרגילה לתפילת מנחה בכל יום (15:15).

בכף-החיים סי' תקנ"ט ס"ק יט הביא מס' פתחי-עולם (שמחברו היה מחסידי חב"ד), שבמנחה תולין את הפרוכת במקומה כמו שלובשים את הטלית. וכן מנהגנו, וכך נהגו אצל הרבי (הרה"ח ר"ל ש"י גורנר).

(67) כדאיתא בספרים (מטה-משה סי' תשנ"ו, אליה-רבה סי' תקס"ז ס"ק ב) שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שדמי המאכלים שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלו לקדושה ממש – 'התוועדויות' תשמ"ט ח"ב עמ' 460.

(68) ודלא כמשנה-ברורה סי' תקנ"ה ס"ק ה. וראה בס' 'מנהג ישראל תורה' סי' תקנ"ה ס"ק ג, ובספר 'נטעי-גבריאל' הל' בין המצרים, בשו"ת שבסוף הספר (במהדו"ב – סימן יט) בענין זה. אך כיוון שאין כאן עניין בהשלמת רמ"ח אברים (כב"ש קטנה לצאת י"ח, וק"ש שעל המטה) אלא רק לומר הפרשה בתפילין (כמו

גט - צריך להיות כתוב בשטר דווקא, כפי שלמדים ממה שכתוב⁷ "ספר כריתות", "ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה"⁸. כלומר: אף-על-פי שאצל בני-גת - שגם הם נצטוו על איסור אשת איש - נעשה עניין הגירושין על-ידי זה שמשלחה מביתו, מכל מקום, אצל בני-ישראל הרי זה נעשה על-ידי שטר דווקא. ואף שהטעם הפשוט על זה הוא כדי שעניין הגירושין לא יהיה דבר קל (כמבואר בספרי טעמי המצוות¹⁰), הרי, עניין זה היו יכולים לשלול גם על-ידי תנאים אחרים. ומזה מובן, שכתובת שטר הוא תנאי עיקרי בעניין הגט מצד עצמו.

ועד כדי כך, שממה שכתוב "ספר כריתות", שנקרא ספר, למדים כמה פרטי דינים בנוגע לגט שצריך להיות כמו ספר תורה¹¹. ומרומז גם בכך ש"נוהגים לכתוב י"ב שורות בגט" (ובשביל זה עושים תחבולות - לכתוב אותיות ארוכות כו"¹², כדי שיהיו י"ב שורות דווקא, לא י"א ולא י"ג), "משום דכתיב ספר כריתות, כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה"¹³. ולכאורה תמוה ביותר: ענינו של ספר תורה הוא - שטר קידושין בין הקב"ה ובני-ישראל, וכידוע הרמז המובא בספרים¹⁴ בפירוש דברי המשנה בריש קידושין: "האשה נקנית . . . בכסף ובשטר ובביאה", ש"כסף" הוא עניין האהבה, "אהבת עולם אהבתך"¹⁵, שזוהו ענינו של "אברהם אהבי"¹⁶, "ביאה" קאי על עבודתו של יעקב שהיתה "מטתו שלימה"¹⁷, ו"שטר" קשור עם מתן-תורה, שהיה ב"קול שופר", משופרו של האיל שנשחט תמורת יצחק¹⁸, והיינו, שהתורה היא שטר הקידושין בין

(7) תצא כד, ג.

(8) גיטין כא, ב. וש"נ.

(9) רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"ח.

(10) ראה מ"נ ח"ג פמ"ט. חינוך מצוה תקעט.

(11) ראה טושו"ע שם סקב"ס ו"אילך.

(12) ראה שו"ע שם (אחרי סקנ"ד) בסדר גיטין סצ"ב.

(13) תוד"ה המביא - ריש גיטין.

(14) ראה כש"ט ס"י. לקו"ת בשלח א, רע"ג. אוה"ת דרושי שבועות ע' קצט ואילך. ביאוה"ז להצ"צ חיי שרה ע' צב. ועוד.

(15) ירמ"ל לא, ב.

(16) ישעי' מא, ח.

(17) ויק"ר פל"ו, ה. ועוד.

(18) פדר"א ספלא.

הקב"ה ובני-ישראל.

וכיוון שגט הוא היפך עניין הקידושין, מהי שייכותו לספר תורה - שיהיו בו דינים כמו בספר תורה, ויהיו בו י"ב שורות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה, הפסק (כריתות) שהוא חלק מהספר תורה עצמו, ויש בו קדושת ספר התורה, עוד יותר מקדושת הגויילין (שמסביב לעמודי הספר תורה), להיותו חלק מהעמוד עצמו - בה בשעה שגט הוא היפך ענינה של ספר תורה שהוא עניין הקידושין!?

ונקודת הביאור בזה - שאף-על-פי שעניין הגט הוא היפך ענינו של שטר קידושין, הרי הכוונה בזה אינה אלא כדי שלאחרי זה יהיה עניין הנישואין באופן נעלה יותר, מתוך אהבה וחביבות גדולה יותר, כך, שלאמיתתו של דבר, הנה גם הגט הוא שטר קידושין, ואדרבה, באופן נעלה יותר, כדלקמן.

ג. ביאור הדברים:

סדר הדברים בכתוב הוא - שלאחרי עניין הגירושין נאמר עניין הנישואין: "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר"¹⁹. ולכן, גם בסדר המסכתות קודמת מסכת גיטין למסכת קידושין, "על דרך הכתוב שהקדים גירושין קודם נישואין" (כמבואר במפרשי המשנה²⁰).

אלא, שלאחרי הגירושין נעשים הנישואין באופן אחר מהנישואין הראשונים - נעלה יותר, על דרך החילוק שבין עבודת בעלי תשובה לעבודת הצדיקים.

כלומר: אף-על-פי שבתחילה "הכתוב קראו אחר, לומר, שאין זה בן זוגו לראשון, זה הוציא רשעה מתוך ביתו" ("כי מצא בה ערות דבר"), וזה הכניס רשעה לתוך ביתו" (כדברי הגמרא בסיום מסכת גיטין) -

הרי ענינו של בעל תשובה הוא, שעל-ידי עבודתו מהפך מ"אל אחר" ל"ה אחד"²¹ (שעושה מר' ד', על-ידי זה שמוסיף בו נקודה²², נקודת פנימיות הלב).

ויתירה מזה - שהנישואין אינם "לאיש אחר",

(19) תצא כד, ב.

(20) פיהמ"ש להרמב"ם בהקדמה.

(21) ראה ויק"ר פ"ט, ב.

(22) ראה סה"מ תשי"ע 119 ואילך.

"ברוך אתה ה', העונה בעת צרה ושומע תפילה". שכח גם שם - אומרה כברכה בפני עצמה אחר 'שים שלום'⁴⁷. בשחרית אין נשיאת כפיים, ואין הש"ץ אומר: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו"⁴⁸. אין אומרים תחנון. הש"ץ אומר חצי קדיש. קוראים לשלושה אנשים⁴⁹ בפרשת ואתחנן "כי תוליד בנים", והשלישי הוא המפטיר. חצי קדיש⁵⁰. הפטרה בירמיהו (ח, יג - ט, כג) "אסוף אסיפם"⁵¹. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה עולה למפטיר. ולפעמים בשחרית וגם במנחה. אמירת כל הקינות⁵². אשרי. ובא לציון גואל, ומדלגים פסוק "ואני זאת בריתי". קדיש שלם בלא תתקבל. עלינו. קדיש יתום. בסיום תפילת שחרית אין אומרים 'שיר של יום' ו'אין כאלוקינו'⁵³. לאחר מכן קורא כל אחד ואחד לעצמו 'איכה'⁵⁴.

(47) שו"ע אדה"ז ס' קיט ס"ה.

(48) כמו כהן אבל שאינו נושא כפיו מפני שאינו שרוי בשמחה, כדעת האבודרהם, שירי כנה"ג ס' תקנ"ט, דגול מרבבה שם, ועוד - ראה נטעי גבריאל פרק נט ס"ה.

(49) מי שאינו מתענה - ישתדל (אם אפשר - באמירה לגבאי מראש) שלא יקראוהו לעלות לתורה, ראה הדעות בס' פסקי-תשובות ס' תקס"ה ס"ק ז.

(50) וכן נהג הרבי (בשנת תשמ"ח), וכמ"ש בשערי-אפרים שער ח סעיף צט, וזאת למרות דברי אדמוה"ז (ע"פ המג"א) בשו"ע שלו ס' רפב ס"ב ו"ח שאין להפסיק בקדיש בין המפטיר להפטרה (וכמו שהקשה בגיליון רע"א לסי' תקנ"ט ס"ד). וראה בס' בירור-הלכה תנינא ס' תקנט שריכו עשרות שיטות הסוברות שיש לנהוג כן (אך לא ביאר הטעם). דנו בזה ב'התקשרות' גיליונות: תת"ל, תתמ"ו ותתנ"ו.

(51) רמ"א ס' תקנט ס"ד.

(52) לאמירת פיוט 'אלי ציון' - נהג הרבי לעמוד (המנהגים השונים בזה ראה נטעי-גבריאל פרק סא סעיף יב, וש"נ). כמדומה שחוזרים את הפזמון 'אלי ציון' רק בסוף הפיוט, ולא בין בית לבית. אין אומרים את הקינות שחוברו בדורותינו לזכר קדושי השואה (ראה ב'כפר חב"ד' גיליון 1005 שהרבי שלל זאת. וראה נטעי-גבריאל שם ס"ד).

(53) נשים רשאיות, לכאורה, לומר (אם נוהגות בזה): שיר-שליים, 'אין כאלוקינו', חומש דחת"ת (ומה שהורה להן הרבי) ענייני 'בית הבחירה' - מייד אחרי חצות היום. גברים אומרים זאת כדלהלן רק אחרי ק"ש בתפילין דרש"י - כנראה כסדר ההשלמה דשחרית.

(54) אצל אדמו"ר מוהרש"ב בשחרית היו מסיימים את התפילה בשעה 12:30 לערך [וכיוון ש"התחילו בשעה 8, לא יאוחר מ-8:30" (רשימות היומן' עמ' תד), הרי שהאריכו הרבה בקינות. וראה בשערי-תשובה ר"ס תקנ"ט, שבמקום שאין מאריכין בקינות, טוב שלא להשכים, בעניין שישוהו באמירת הקינות עד סמוך לחצות היום], ואחר כך היה אומר [לעצמו, לא בציבור] 'איכה' במשך שעה

אם יש ברית-מילה, מלים אחר הקינות⁵⁵. האב והאם, המוהל והסנדק מותרים ללבוש בגדי שבת (אך לא נעליים) עד אחר המילה. מברכים על הכוס ונותנים לתינוקות⁵⁶. אין 'שאלת שלום' בתשעה באב. וכן אין לומר 'בוקר טוב' וכדומה, או לשלוח שי לחברו. מי שאינו יודע מכך ונותן שלום, משיבים לו בשפה רפה ובכובד ראש, וטוב להודיעו שתשעה באב היום⁵⁷. שיעורי תורה: אמירת תניא היום: לכאורה - אין בזה הגבלה⁵⁸, ובכל זאת עדיף לומר את השיעור היומי לפני מנחה (השלמה - מצאת הכוכבים, כרגיל). אמירת תהילים וחומש דחת"ת היום: רק לפני מנחה⁵⁹ ואילך (השלמה - מצאת הכוכבים, כרגיל). לימוד הרמב"ם היום: כמוצאי היום. לימוד ענייני בית-הבחירה היום: אחרי חצות היום⁶⁰ (השלמה - מצאת הכוכבים).

עד חצות היום⁶¹ (12:47 בתל-אביב), אסור

וחצי לערך, ורק אחרי כן ישב על כסא כרגיל - ספר-המנהגים עמ' 48.

(55) בספר מהרי"ל - מנהגים (הוצאת מכון-ירושלים ס"ע רנה) איתא, שאז, ב'ובא לציון', אומרים 'ואני זאת בריתי'. וצ"ב מנהגנו בזה.

(56) לוח כולל-חב"ד.

(57) שו"ע ס' תקנ"ד ס"כ ומשנה-ברורה שם.

(58) ראה לעיל ציון 42.

(59) מפשטות הלשון בספר-המנהגים "וכל השיעורים השייכים לשחרית" ניתן היה להבין שהכוונה גם לתהילים, אבל מהמסופר בס' המנהגים על אדמו"ר מוהרש"ב שהיה אומר תהלים בשעה שהתפללו הציבור שחרית, מוכח לכאורה שגם בתהלים אין הגבלה. מאידך עיין במענה הרבי שבס' 'תורת מנחם - מנחם ציון' ח"א עמ' 312, שהרבי בתוך שבעה נמנע מלומר שיעור תהלים לפני התיבה משום שתהילים ענינו גם 'נעימות וזמירות' שהוא ענין של שמחה, ומקשר זאת עם אמירת תהילים בת"ב, ע"כ. ולפי"ז מתירין תהילים במנחה רק בגלל "סדר היום", ובשחרית ההיתר הוא רק על חולה וכיו"ב. וע"ע.

(60) סה"ש תנש"א ח"ב עמ' 691 סוף הערה 87. והנה בלקוטי-שיחות כרך כח עמ' 286 איתא, שהואיל והשיעורים בתורה הם 'חיי נפש', הרי זה גם למי 'דלא ידע מאי קאמר' (למרות שכמובן, מאותה סיבה, צריך לעשות הכול על-מנת להתעמק בהם), וזה כולל חת"ת, רמב"ם ו'בית הבחירה', עיי"ש. וכנראה שזו גם הסיבה להיתר אמירתם בת"ב (אף שמדינא ניתן היה לאומרם בבוקר, מצד צער, או מדין 'להוסיף אחר התורה', או מצד 'סדר היום', אך בפועל ההוראה היא להחמיר ולדחותם ללפני מנחה - ראה נטעי-גבריאל הל' אבילות ח"ב פרק קו הערות ה,א), ואולי מפני שענייני בית-הבחירה הם בגדר "בניין בית" שיעקר זמנו לפני תום יום ת"ב, לכן לא נדחו למוצאי היום.

(61) בתורת-מנחם - התוועדיות' תשי"א שבהערה 29: "כפי

במדרשי חז"ל²⁸ על הפסוק²⁹ "איכה גו' כאלמנה", "כאשה שהלך בעלה למדינת הים", בכ"ף הדמיון בלבד, ולאחרי זה נעשה עוד הפעם עניין הנישואין באופן נעלה יותר, כמו שכתוב³⁰ "והיה ביום ההוא גו' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי". ועלפי זה אתי שפיר השייכות של גט לספר

אלא שחוזרת לבעלה הראשון: איתא בגמרא במסכת יומא²³: "גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה ("לא יוכל בעלה הראשון וגו'²⁴"), שנאמר²⁵ לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד הלא חנוף תחנוף הארץ ההיא ואת זנית רעים

לימוד התורה וקיום המצוות צריכים להיות באופן של "ופרצת" דווקא, ובהכרח להרוס את כל המזידות וההגבלות שיש בכל העניינים ובכל הפרטים

תורה – דכיוון שתכליתו של הגט היא שעלידי זה יתוסף עילוי גדול יותר בעניין הקידושין והנישואין, נמצא, שאמיתית ענינו של הגט הוא שטר קידושין, כמו ספר תורה, אלא, שספר תורה מורה על עבודת הצדיקים, וגט מורה על עבודת הבעלי תשובה³¹.

ד. [. . .] ויש לקשר כל הנ"ל לזמן "שבע דנחמתא" שלאחרי ימי "בין המצרים":

כללות עניין הגלות הוא בדוגמת עניין הגירושין (גיטין), שלכן צריך להבהיר בהפטרות שבע דנחמתא³²: "כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה"³³.

אמנם, עניין זה אינו אלא הכנה והקדמה וכלי לעניין הנישואין בין הקב"ה לישראל ביתר תוקף וביתר שאת לעתיד לבוא – כמו שכתוב בהפטרות שבע דנחמתא: "כי בוועליך עושיך"³⁴, והיינו, שהקב"ה קונה את בני ישראל בג' העניינים של כסף שטר וביאה (כנ"ל) באופן של "בנין עדי עד",

רבים (ואף על-פי-כן) ושוב אלי נאום ה"ו". והיינו, שעלידי תשובה גדולה ("גדולה תשובה") מבטלים לגמרי את פעולת הגט, ואז חוזרת האשה לבעלה הראשון, וכיוון שבינתיים היה עניין הפכי כו', אזי נעשית האהבה והחביבות באופן נעלה יותר מאשר בנישואין הראשונים – על דרך גודל האהבה והחביבות דבעלת-תשובה, כמו שכתב הרמב"ם²⁶ "אמש היה כו' והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד", והיינו, מכיוון שלפני זה היה שנאוי ומרוחק, הרי החביבות והקירוב שלאחרי זה הם באופן נעלה יותר מאשר בצדיקים, וכמבואר בתניא²⁷ שכיוון ש"עד הנה היתה נפשו בארץ ציה וצלמות", לכן "צמאה נפשו לה" "באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה" "ביתר עז מצמאון נפשות הצדיקים".

ונמצא, שתכלית הכוונה בעניין הגט היא – כדי שלאחרי זה יתוסף עילוי גדול עוד יותר בעניין הנישואין, ויתגלה ש"היא חברתך ואשת בריךך", "ברית" דייקא, כיוון שברית כרת הקב"ה ש"לא ידח ממנו נדח", שלכן, גם אם ישנו עניין של גירושין, הרי זה רק לפי שעה ובחיצוניות בלבד, וכדאיתא

על-גבי העניינים והרגילות היא לשטוף לכלוך זה במים – מותר³⁹.

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי" ⁴⁰ עד למחרתו⁴¹. בשחרית⁴² אין מניחים טלית ותפילין⁴³. אין אוחזים את הציציות ב'ברוך שאמר' ובקריאת שמע⁴⁴. כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה לובש הטלית בבוקר ופושטו, ואחר-כך מניח התפילין ומתפלל בהן – כל זה בחדרו, שלא ירגישו בדבר. ובעת שהתפללו – אמר תהילים וכיוצא בזה⁴⁵. הש"ץ⁴⁶ אומר 'עננו' בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'. שכח לאומרה ונזכר קודם שאמר "ה" מחתימת רפאנו – חוזר ואומר 'עננו' ו'רפאנו', ואם כבר אמר "ה" – אומר 'עננו' בכרכת 'שמע קולנו' וחותרם:

שבקדושה אין הטומאה מתאוה כל-כך לשרות, ועל-דרך מה שכתוב בשו"ע רבנו מהדורא בתרא סו"ס ד, ומתפשטת רק עד קשרי אצבעותיו – אג"ק ח"ג עמ' קמו, עיי"ש.

39) לוח כולל-חב"ד, על-פי שו"ע אדמו"ר ס' תרי"ג ס"ג. 40) סידור אדמו"ר, וכן הוא בכתבי האריז"ל. וראה השקלא-זוטריא בזה בספרים שהובאו בשדייחמד, פאת-השדה, אסיפת-דינים, בין-המצרים ס"ב ס"ק ט [בהוצאת קה"ת: כרך ח' עמ' א'תשס"ה] – ספר-המנהגים שם. וראה בארוכה בס' חקרי-מנהגים עמ' קפה ואילך (גם בקשר להערה הבאה).

41) הוראת הצמח-צדק בשם רבינו הזקן. ודלא כיש נוהגים לברך בליה כשנועל הסנדל – ספר-המנהגים שם.

42) ולכאורה כיוון שאין מניעה ללמוד היום פנימיות התורה (ראה לעיל הערה 37), הנוהגים לומר פרק תניא לפני התפילה (סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 412, ובכ"מ. ובסה"ש תש"נ ח"א עמ' 246: "על הסדר, או באופן אחר"), יאמרו זאת גם היום (ועדיף ללמוד מענייני דיומא, כמו באה"ת פ"ז).

43) לוח כולל-חב"ד, משולחן-ערוך סימן תקנ"ה ס"א. ובס' 'ציצית הלכה למעשה' (תשנ"ה) פ"ב הערה 57 העיר, שכיוון שע"פ קבלה צ"ל לבישת טלית ותפילין וברכותיהן בתשעה באב כרגיל בכל יום, הנה אף שרק האדמו"רים עצמם נהגו בזה כמבואר בספר-המנהגים, הרי טלית-קטן שהוא בצינעא והכל לובשין אותו, אולי יש מקום לברך עליו לדין בשחרית. ואפילו ע"פ גולה – ראה משנ"ב תקנ"ה ס"ק ב מס' פתחי עולם. ובפועל לא נמוץ לברך. וע"ע. בישיבת תורת בצרפת נמנעו – עד חצות היום – מלהוציא את הציציות החוצה (ע"פ האמור בשו"ע ס' תקנ"ה ס"א. וכ"כ בלוח דבר-בעתו). 44) מנהג העולם, נטעי-גבריאל פנ"ח סכ"ב ושי"נ.

45) משיחת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע – ספר-המנהגים, ועיי"ש בהערה. וראה 'רשימות היומן' עמ' קנה. הרבי לא אמר תהלים באותו זמן, אלא (כפי המסופר – וחלק ממראות קודש): בשנים הראשונות קרא ברשימות הצמח-צדק. בשנות הלמד"ה היה מביא סידור וקיונות ועוד משהו. בשנים תשל"ב ותשמ"ט עיין בסידור. בשנת תשל"ה עיין גם בקיונות.

46) ראה לעיל הערה 23 בקשר לנרות בעמוד הש"ץ.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב מדרש 'איכה רבה', וסוגיית 'רבי יוחנן' דפרק הניזקין (גיטין נה סע"ב – נח סע"א)³³. גם במשך המערת-לעת דתשעה באב יש לערוך 'סיום' (על מסכת מועד-קטן, שהוא מהעניינים המתורים ללמוד ביום זה)³⁴.

"בנוגע ללימודי יארציית בתשעה באב: עד חצות היום – לימוד משניות דאחרי התפילה הוא בפרקי דתענית³⁵ ומועד-קטן (פרק ג) הידועים, ולאחר חצות היום – נוהגים בזה כמו בשאר השיעורים, היינו שהעוסק בזה בכל ימות השנה שומר עליהם גם בתשעה באב³⁶."

לעניין לימוד חסידות, משמע שמותר³⁷. אין נוהגים לישון על הארץ, או לשים אבן תחת הראש. שחרית: שיעור נטילת-ידיים שחרית בתשעה באב – רק עד קשרי האצבעות³⁸. אם יש לכלוך

בזה בשיחת ש"פ דברים תשל"ד (שיחות-קודש ח"ב עמ' 340-342, נעתק ב'התקשרות' גיליון טיט עמ' 117). וראה לקוטי-שיחות חלק ט' עמ' 250, שבשנת תשל"ל המליץ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשהורה באותה שנה על עריכת משמרות ללימוד במשך כל היממה דתשעה באב, שהמתאים ביותר בלימוד ענייני דיומא הוא רשימות כ"ק אדמו"ר 'הצמח-צדק' על מגילת איכה. בספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63 מובא "שבים" ו"ז בתמוז ותשעה באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל [א"ה]: ראה כיוצא-בזה בקשר לכ"ד כסלו, בן איש חי שנה א' ס"פ וישב, הל' חנוכה אות ג[נ]). בתורה (בנביאים) פרשת היום ע"ד 'צום הרביעי' ו'צום החמישי' (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה). פרשת היום: מלכים"ב כה, א"כ. ירמיהו לט, ב"י. נבי, כו. דברי הימים"ב לו, ז"כ.

33) ספר-המנהגים.

34) ספר-השיחות תש"נ ח"ב עמ' 579 הע' 189 (ועד"ז בכ"מ, כגון לקוטי-שיחות כרך כד עמ' 336, כרך כח עמ' 287, סה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 564 הע' 117 וסה"ש תנש"א ח"ב עמ' 708 ועמ' 733). וראה בהערה 61.

35) אולי הכוונה למשניות ממסכת זו העוסקות בענייני התעניות, מפ"א מ"ד עד ספ"ג.

36) אג"ק חלק יא עמ' שו. ומה שבתשעה באב תשמ"ח סיים הרבי במנחה דת"ב את המשניות דמו"ק, אולי היתה הנהגה חד-פעמית או אישית. וברשימות היומן עמ' תכ כתב ע"ז 'במנחה – איני יודע'. מלשון מכתב זה ברור, שה"ה לכל השיעורים הקבועים שאדם נוהג ללמוד בכל יום. ומציין שם ללוח היום-יום ביום זה, וגם שם הלשון "כל השיעורים".

37) ומ"מ רצוי ללמוד מענייני דיומא, ראה המובא לעיל הערות 19, 32.

38) ספר-המנהגים עמ' 47. ובמכתב המצויין שם: "כן הורה גם-כן כ"ק מו"ח אדמו"ר. ויש לומר אשר בתשעה באב מפני החלישות

28) תענית כ, א. ושא"כ איכ"ר פ"א, ג. הובא בפרש"י עה"פ. 29) איכה בתחלתו.

30) הושע ב, יח.

31) להעיר גם מלקוטי לוי"צ הערות לספר התניא ע' כ. שיחת כ"ף מנ"א תשי" ס"כ (תו"מ ח"א ע' 168).

32) הפטרות פ' עקב.

33) ישעי' נ, א. וראה ד"ה איכה עת"ר (סה"מ עת"ר ע' יג ואילך).

34) ישעי' נד, ה – הפטרות פ' תצא. וראה שמו"ר ספט"ו: "לימות המשיח יהיו נישואין, שנאמר כי בוועליך עושיך".

23) פו, רע"ב (ובפרש"י).

24) תצא כד, ד.

25) ירמ' ג, א.

26) הל' תשובה פ"ז ה"ו.

27) פ"ז.

כיוון שזוהי גאולה שאין אחריה גלות³⁵.
[ודוגמתו בזמני השנה הוא בשמיני-עצרת³⁶ –
לאחרי המחילה שליחה וכפרה על כל עוונותיהם
של ישראל, שמזה נעשה אחר כך "זמן שמחתנו"
– שאז השמחה היא גדולה ביותר שאין למעלה
הימנה, כמו בן מלך שחוזר מהשביה, וכמו
אשה שמחזירה בעלה בחביבות גדולה יותר מן
הקודמת].

ונקודת העניין – שעלידי המעמד ומצב של
"בין המצרים", שאז העבודה היא באופן ד"מן
המיצר קראתי י"ה", נעשה עניין "ענני במרחב
י"ה"³⁷, שנמשך אליו מלמעלה עד למטה מבחינת
מרחב העצמי – שזהו עניין של פריצת גדרו של
עולם, ענינו של משיח, שנקרא "הפורץ".

ועניין זה נעשה עלידי העבודה באופן של
פריצת גדר, למעלה ממדידה והגבלה, ועל דרך
שמצינו גבי איוב, שפרץ גדרו של עולם³⁸, ולכן
היו אצלו כל העניינים באופן של "כפל"³⁹ (שמורה
על העדר המדידה והגבלה⁴⁰) – והרי זהו גם אופן
עבודת בעל תשובה, כפי שמבאר רבינו הזקן
באגרת התשובה⁴¹ על יסוד מאמר רז"ל בתנא דבי
אליהו⁴² "אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב'
דפים, לשנות פרק א' ישנה ב' פרקים וכו'", שזהו
"כמשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו שבמקום הקשר
הוא כפול ומכופל".

ועלידי זה פועלים גם את עניין הנחמה
בכפלים" (לאחרי ש"חטאה בכפלים" ו"לקתה
בכפלים"⁴³) – נחמו נחמו עמי⁴⁴, ולא רק נחמה
עלידי הנביאים, אלא גם נחמה עלידי הקב"ה

35 ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר –
פסחים קטז, ב.

36 ראה ביאורו"ז שבהערה 14. וראה גם תו"מ סה"מ תשרי
ע' רכד. וש"נ.

37 תהלים קיח, ה.

38 ב"ב טו, ב.

39 ב"ב שם. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א.

40 ראה גם תו"מ ח"כ ריש ע' 110.

41 ספ"ט.

42 ראה ויק"ר רפכ"ה.

43 ראה איכ"ר ספ"א.

44 ישעי' מ, א.

בעצמו – "אנכי אנכי הוא מנחמכם"⁴⁵ (כדאיתא
במדרש⁴⁶), ב"פ אנכי, באופן נעלה יותר מ"אנכי"
דמתן תורה, שזהו מצד גודל מעלת עבודת
התשובה.

ה. וכל זה מודגש ביותר כאשר נמצאים בעקבתא
דמשיחא, וצריכים לפעול ביאת משיח צדקנו
בגילוי, למטה מעשרה טפחים – עלידי העבודה
באופן של פריצת כל המצרים וגבולים:

גם מי שנמצא במעמד ומצב שכאשר מביט
בשלחן-ערוך נעשה לו מר על הלב ("עס ווערט אים
ביטער אויפן הארצן"): מי הוא ומה הוא, באיזה
מצב הוא נמצא, וכיצד יוכל לצאת ("ארויסקריכן")
ממנו, ועל אחת כמה וכמה כיצד יוכל להיות ראוי
לקבל פני משיח צדקנו שבא בעגלא דידן, בה
בשעה שבדרך הטבע לא נשאר זמן לחזור בתשובה,
לתקן מה שעשה עניינים אשר לא תיעשנה, ולמלא
ולהשלים את העניינים שלא עשה – הנה כמה
דברים אמורים, בהיותו במעמד ומצב של עבודה
מדודה ומוגבלת, מה שאין כן בהיותו במעמד
ומצב הדרוש לעבודה בעקבתא דמשיחא, באופן
ד"ופרצת"⁴⁷, שפועל ש"יעלה הפורץ לפנינו".

וזוהי גם ההוראה הן בנוגע ללימוד התורה והן
בנוגע לקיום המצוות שצריכה להיות העבודה
באופן של "ופרצת" דווקא, והיינו, שבהכרח להרוס
את כל המדידות וההגבלות שישנם בכל העניינים
ובכל הפרטים.

ועניין זה הוא בכוחו וביכולתו של כל אחד
ואחד מישראל – מכיוון שיהודי מתקשר עלידי
אורייתא בקוב"ה⁴⁸, הרי, כשם שהקב"ה הוא בלי
גבול האמיתי, כך גם "אתם הדבקים בה' אלקיכם"⁴⁹
נעשים בלי גבול כמו מי שמתדבקים בו.

מהתוועדות ש"פ מטות מסעי, ה'תשי"ט.

תורת מנחם כרך כו עמ' 179-189.

45 שם נא, ב.

46 הובא באבודרהם בסדר הפרשיות וההפטרות.

47 ראה גם שיחת כ"ף מנ"א דאשתקד סכ"ט ואילך (תו"מ

חכ"ג ע' 242 ואילך). וש"נ.

48 ראה זח"ג עג, א.

49 ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"ג ספ"ד.

מוצאי שבת: אחר אמירת 'ברוך המבדיל'
מסירים את הפרוכת [וכיסויי הבימה ועמוד
הש"ץ]²¹. בתשעה באב נועלים נעלי גומי ובד או
סנדל שאינו של עור, ודלא כהמחמירים בזה²².
מדליקים אור רק כפי הנחוץ לתפילה ולקריאת
הקניות, ולא יותר²³.

בשמונה-עשרה אומרים 'אתה חוננתנו'. לאחר
שמונה-עשרה – קדיש תתקבל. מברכים (מי שלא
בירך עדיין, או אם יש מהשומעים מי שטרם יצא
בברכה זו) 'בורא מאורי האש', ומביטים באבוקה
כנהוג, ואין מבדילים על הכוס. יושבים²⁴ על

לט). וראה קובץ 'אהלי שם' גיליון 3, עמ' קח. חולה וקטן האוכלים
סעודה בת"ב, אומרים 'שיר המעלות – כיוון שא"א תחנון' [נחם'
בברהמ"ז רק לאחר 'הרחמן', כיוון שיש פלוגתא אם לאומרו בברכה
שלישית (ראה שער-הכולל פ"ד ס"ט, נטעי-גבריאל פרק סו סעיף
יא וש"נ).

21 נטעי גבריאל פרק צד ס"ט.

22 עיין שערי-תשובה ואחרונים בסמ"ח תרי"ד. דרכי-חיים ושלום
ס"ק תרע"ג – ספר-המנהגים עמ' 46.

23 שו"ע ס' תקנ"ט ס"ג, וראה 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ז.

ה' נרות הנהוגים בעמוד הש"ץ, כשיש 'חיוב', מדליקים היום וגם
מחר כרגיל. [בקיזור שו"ע ס' קכד ס"ב ובמשנ"ב ס' תקנ"ט ס"ג,
מ"א ר' בשם מהר"ל, כתבו 'אין מדליקין נר תפילה'. אבל במהר"ל
עצמו שו"ע רמז איתא: 'נהגינו שלא להדליק נר בביהכ"נ בט' באב
כ"אם נר אחד [ובשינויי נוסחאות בעמ' רנ: ב' נרות] לחון" וראה
כה"ח ס"ק כו. כולם לא הבדילו בבירור בין ערבית לשחרית, וכן
צ"ב אם יש הבדל בין ה' נרות כשיש 'חיוב' בביהכ"נ (שיש בו תועלת
לנשמה), לבין הנהוג כשאין שם 'חיוב' ב' נרות [שו"ע הקצר ס"פ
כד] שהוא (רק) לכבוד ביהכ"נ. בלוח כולל-חב"ד לא נעתק הנושא
כלל, וכנראה הוא כנ"ל]. מי שיצא לצרכיו, מותר ליטול ידיו עד קשרי
אצבעותיו לתפילה [שו"ע אדמוה"ז ס' תרי"ג ס"ד-ה. ורצוי לגעת
תמיד במקום המכוסה, כדי ליטול ולברך אשר יצר בידיים נקיות,
שם]. במטה-אפרים שם כ' שהנטול בכל השנה ג"פ יכול גם עתה
ליטול כך, והובא בכמה ספרים ללא חולק, ולפ"ז ניתן בשחרית,
לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה
(אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות-השחר. בדברים
שבין איש לאשתו נוהגות היום כל ההרחקות שבס"ק צ"ה (כמבואר
בשו"ע אדמוה"ז ס' תרט"ו ס"א ביוה"כ"פ, ודין ט"ב זהה לז"כ
כדבריו בקו"א י"ד ס' קפ"ד ריש ס"ק ב). וכנראה שמסיבה זו,
כשחל ברי"מ היום, יש נמנעים מלקחת בני-זוג ל'קוואטר' (ראה גם
בנטעי-גבריאל ח"ב פרק פא ס"ז והערה כ).

24 היינו לא רק שלא יישב על הספסל, אלא שיש לקרוא איכה
וקניות לא בעמידה אלא דווקא בישיבה על הקרקע. כן הביא בס'
'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ה' מס' 'נוהג כצאן יוסף', ומשמעות
הרוקח, מהר"ל, כל-בו וסדר-היום, עיי"ש.

הארץ²⁵ (בהפסק איזה דבר²⁶) וקוראים 'איכה'. בכל
פרק המתחיל 'איכה' מגביהים את הקול יותר²⁷.
פסוק 'השיבנו' האחרון, אומר הקהל בקול רם יחד
עם החזן²⁸.

בספר-המנהגים מובא סיפור על הרה"צ מרוז'ין
וחסידיו, בקשר לזריקת 'בערעלאך' ומעשי שובבות
בתשעה באב. כנראה הובאו הדברים כדי שלא ירכו
באבלות יותר מדי²⁹.

אחר הקניות – 'אתה קדוש', קדיש שלם בלי
'תתקבל' (כמו 'קדיש יתום', אבל הוא נאמר עלידי
הש"ץ). עלינו, קדיש יתום²⁷. אכל בתוך ה'שבעה'
רשאי ללכת לבית-הכנסת בלילה וביום עד גמר
הקניות³⁰. המתפללים הולכים לבתיהם בלי אמירת
'שבוע טוב' זה לזה. תלמוד תורה: 'אפילו בתשעה
באב, ש"אסור לקרות בתורה משום שנאמר 'פיקודי
ה' ישרים משמחי לב'³¹ – חייבים ללמוד תורה
בכל רגע ורגע, אלא שהלימוד הוא בחלקי התורה
המתאימים ליום זה³².

25 באבילות ובתשעה-באב, יש הרבי על ארגו נמוך, שגובהו על
ג' טפחים (וכן דעת בעל 'מנחת שלמה' בס' הליכות-שלמה על
ת"ב הע' 14, נדפס בקובץ 'שורון' גיליון יד עמ' תשפז, וצינו שם
שזה דלא כמהרש"ם בס' דע"ת יו"ד ס' שפז ס"ב). על מושב הרבי
במכונת היו מניחים דף עץ.

26 לוח כולל-חב"ד. המקור להינעם מלשבת על הקרקע ממש,
מובא בשע"ת ס' תקנ"ב ס"ק ג' במרכ"י שם ס"ק ח' בשם מהר"ש
שער-אריה. אמנם הכף-החיים שם ס"ק לט דן להקל לשבת ע"ג
קרקע מרוצפת, ומבאר בזה מנהג מהר"ל (בהוצאת מכון-ירושלים
עמ' רנד. רנו. וכ"כ במקור-חיים לבעה"ח חוות-יאיר ס' תקנ"ט
ס"ג) שישב בת"ב על הקרקע ממש. ובילקוט-יוסף ח"ז עמ' קכט
כתב, שלמנהגם יושבים אבלים על הקרקע ממש (ועיי"ש ח"ה עמ'
582 ס"ט ו), וראה בארוכה בס' 'מנהג ישראל תורה' שם ס"ק ו.
27 לוח כולל-חב"ד.

28 רמ"א ס' תקנ"ט ס"א. כנראה לא כל הפרטים שברמ"א שם
ובמנהגי מהר"ל (הוצאת 'מכון ירושלים' עמ' רנא) נהוגים אצלנו.

29 וראה 'תורת-מנחם – התוועדות' תשי"א ח"ב עמ' 262:
'בליובאוויטש היו משחקים בתשעה באב עם 'בערעלאך', ולא היה
זה 'שלא ברצון חכמים'".

30 לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע ונו"כ ס' תקנ"ט ס"ו.

31 שו"ע או"ח ר"ס תקנ"ד.

32 'ראה שו"ע שם ס"ב. וראה שדי-חמד, אסיפת-דינים, מערכת
בין-המצרים ס"ב ס"ב, על-דרך ובדוגמת קדימת הלימוד בעניינים

הזמון גרמא, הלכות חגג בחג וכיו"ב, בכל השנה. ראה טושו"ע
ודאדמוה"ז או"ח ר"ס תכט, ובט"ז שם – ספר-השיחות תש"נ ח"ב
עמ' 574 (וכ"כ בילקוט-יוסף ח"ה עמ' 580, ובנטעי-גבריאל מהדו"ב
ח"ב פרק עה הערה יז. וע"ש בשו"ת שבסוף הספר ס' יז. ועיין ביאור

משלשלים הטלית על הראש, ומתפללים

"ביד רוטטת, ובלב מורתח", תאר הרה"ח ר' אלכסנדר בן-נון את מלאכת רישום חוויותיו מביקוריו בחצרות קודשנו • לפלא גדול שמאז חזרתו לאה"ק ת"ו הפסיק הכתיבה", כתב לו הרבי • מה השיב הרבי על תלונתו בקשר לקשיים בתפילה? • ומהו הכלל החסר שהוסיף הרבי לרשימת עשרת הכללים בחינוך? • רשימה ראשונה

לפלא גדול שמאז חזרתו לאה"ק ת"ו הפסיק הכתיבה והפלא גדול עוד יותר כשהגיעוני מאנ"ש שי' אשר מסר תוכן שיחתנו והצליח בזה וכו' וכו' – והרי בודאי עוד ידיו נטו' וכחוראת ימי חנוכה להוסיף אור מיום ליום בעניני תורה אור המושפע ממאור שבתורה תורת החסידות ועניני'. ובטח ימלא בהזדמנות הבאה, וכן זוגתו תחי' בעניני' היא, והרי גם זה מענין חנוכה, בסגנון חז"ל שאף הן היו באותו הנס.

מצו"ב מכתבי לבנם שי' [=אורי צבי – נדפס ב'אגרות קודש' כרך כב עמ' שפז"ח]. ומה טוב אם תהי' הזדמנות למסור תוכן הנ"ל גם לבנם הבכור שי', שהרי כאו"א באיזה מסגרת חיים שיהי' – הנהו חייל בצבאות ה', וחלים עליו כל תנאים האמורים וכדברי חכמים במשנתם, למה קדמה שמע לוחי' אם שמוע וכו' כדי שיקבל עליו עומ"ש [עול-מלכות-שמים] תחלה וכו'.

ומובן שכוונתי ג"כ – באם ימצא לנכון – לתוספת הסברה מצדס וע"פ ידיעת הורים בילדיהם שיחיו.

בברכת הצלחה בכל האמור ולבשו"ט בכל האמור, חיקק.

במדור זה בגיליון א'קמו, הובאה סקירה מיוחדת על דמות מרתקת, הרה"ח ר' אלכסנדר זושיא בן-נון (עת"ר-תשמ"א), שהיה תלמיד ישיבת תומכי תמימים ברוסיה, עלה ארצה, ובשנת תש"ב הקים מוסד לנוער בשם 'ביתנו' ברעננה אותו ניהל בהצלחה יחד עם רעייתו מרת ציפורה במשך 38 שנים.

עשרות מכתבים זכה ר' אלכסנדר לקבל מהרבי, רובם באו כבר בדפוס בסדרת אגרות קודש ובכרכי לקוטי שיחות ועוד. קעת אנו מוסיפים להביא רשימות מרתקות ומסמכים בפרסום ראשון על דמותו המיוחדת.

"ובהכירי את אביו שי' מקודם לכן מתוך מכתבים ועתה גם נפגשנו פנימ'אל-פנים" ... כך כתב הרבי לבנו של ר' אלכסנדר בן נון, אורי צבי, בכ"ה מרחשוון תשכ"ג ('אגרות קודש' כרך כב עמ' שנו"ז).

ובהמשך ליחידות כתב הרבי לר' אלכסנדר אגרת מיוחדת (כאן בפרסום ראשון):

ב"ה, י"א טבת תשכ"ג
ברוקלין
הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מלאכתו מלאכת הקדש מו"ה [אלכסנדר זוסיא שי' זוגתו מרת צפורה תחי']
שלום וברכה!

(מומלץ שהגבאים יאחרו את זמן תפילת ערבית, כדי שיסיפיק הציבור לבוא לבית הכנסת)¹⁷. הרבי נכנס לבית הכנסת בנעלי בד¹⁸, אך נשאר בכגדי שבת עד אחר התפילה, וכן נפוץ בין אנ"ש. נשים שאינן מתפללות ערבית יזכרו שלא לעשות מלאכה בטרם יאמרו "ברוך המבדיל..."

בתשעה באב שחל בשבת ונדחה אמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) מאמר דא"ח בזמן הרגיל (בליל שבת). למחרת, נכנסו אליו 'לחזור' את המאמר אחרי הסעודה המפסקת, ונמשכה החזרה בלילה¹⁹.

יום ראשון

תענית תשעה באב (נדחה)²⁰

שתברך לעצמה.

17) שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק סב ס"מ, פסקי תשובות שם. נטעי גבריאל, בתשובות שבסוף הספר סו"ס י.
18) ולא כמ"ש בנטעי גבריאל פצ"ד הערה טו, שעשה זאת (כמ"ש בלוח כולל-חב"ד, ע"פ הרמ"א ס' תקנ"ג ס"ב, שהציבור עושה זאת) אחרי ברכו [ולכאורה, צ"ל לפניכן 'ברוך המבדיל'].
19) בשנת תרד"ע. המאמר [המשך תער"ב ח"א עמ' תקס"ד] אינו מדבר בעניני תשעה באב וכי"ב – ספר המנהגים שם. וצע"ק באמור ברשימות היומין עמ' קנה שאדמו"ר מהורש"ב למד פעם דא"ח בתשעה באב עצמו "וכנראה למיגרס בעלמא" [וכ"כ המארי מו"ק כא, בקשר לדברי מוסר]. וראה בס' המנהגים עמ' 77 בשם הרה"ח הרה"צ ר' הלל מפאריטש ז"ל, שאבל ר"ל בימי השבעה למד פנימיות התורה, והרי אבל חמור בעניני זה יותר מתשעה באב, כמבואר בטור יו"ד סו"ס שפד. וע"ע בס' לשמע און ס"ע רטו.

20) בעניין חולה בתשעה באב, בעלמא נהוג לפסוק שיאכל כרגיל (וראה פסקי תשובות ס' תקנ"ד ס"ק ט, שם מביא גם את אלה שהחמירו לאכול בשיעורים וכי"ב). נטעי גבריאל בין המצרים ח"ב פרק סו הערה ח, וכן שמעתי מכמה מרבני אנ"ש, שאינם מכירים כלל פסיקה כזו שיאכל בשיעורין בדומה ליוהכ"פ. ואף שבשו"ת הצמח-צדק או"ח (במהדורת תשנ"ד: ס' קח"ק) מציע לאכול בשיעורים, הרי שם מדובר: א) למי שרוצה להחמיר, וגם זה – רק ב) לבריאים (שבגלל המגפה ר"ל היו חייבים גם הם לאכול). ומה שהביא הרבי עניין "כדי-אכילת-פרס" דווקא ב'מנהגי בין המצרים (ותענית ציבור) (שנדפסו לראשונה בסוף 'רשימות על מגילת איכה' להצמח-צדק, קה"ת תשי"א, עמ' 61, ומשם לספר-המנהגים עמ' 45), כשהכוונה כנראה לחידושו האמור של הצ"צ. לכאורה כוונתו בשני הקטעים הללו (שיעור עיניו בד' צומות) [=שבצומות האחרים לכו"ע אין אוכלין בשיעורין] בככותבת, ושיעור אכילת פרס) היא רק לעניין זה, שגם מי שאכל בשיעורין בכל התעניות עדיין נקרא 'מתענה', ויאמר ענו ויעלה לתורה (כמ"ש בפסקי תשובות ס' תקס"ו אות ו בשם שו"ת מהר"ם שיק ס' רצ, מרחשת ח"א ס' יד ס"ק ובשם הגרש"ז אייערבך, הובא גם בש"ש כהלכתה בהערות ס"פ

סעודה המפסקת¹⁴: נאכלת עם בני-הבית כסעודת שבת רגילה (כלי ההגבלות של הסעודה המפסקת בחול), אבל חייבים לסיימה לפני השקיעה. מותר לאכול בשלושה ולברך בזימון. גם רחיצה וסיכה אסורים החל מהשקיעה, אך דיני אבלות אינם חלים עד צאת השבת¹⁵. אסור להכין את נעלי תשעה באב או את הקינות או להביאן לבית הכנסת (וכמו-כן לפשוט בגדי שבת או לחלוץ נעליים) עד צאת השבת ואמירת 'ברוך המבדיל', משום הכנה משבת לחול. הנמצא בביתו, לאחר צאת השבת – יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול", ויברך לבני-ביתו 'בורא מאורי האש'¹⁶

תשל"ח, שבה חל תשעה באב בשבת, כבשנה זו) נטה הרבי להכריע כפי הדעה שצריך לומר פרקי-אבות גם בתשעה-באב שחל בשבת, "ובפרט למנהגנו, ליהרר מכל עניני חשש אבלות בפרהסיא בשבת... ואולי יש לדייק גם מלשון אדמו"ה בסידורו 'כל שבתות הקיץ... אולם בפועל לא אמר אז פרקי אבות (כמנהגו שהתחיל באותה שנה לאומרם עם הציבור, 'שיחות קודש' תשל"ח ח"ד עמ' 389). בהתוודות מאוחרת יותר (שבת חזון, ערב תשעה באב תשמ"א, הנחה בלה"ק סכ"ז) הודיע הרבי שלא יאמר פרקי-אבות ברבים כדי שלא להכריע בזה, וכל אחד יכריע לעצמו. לאחר מכן, בש"ק נחמו (הנחה בלה"ק סכ"ז) אמר, שכדי שלא לעשות חילוקי מנהגים בישראל, גם אלה שלמדו פרקי-אבות בשבת שעברה, ילמדו אותו פרק פעם נוספת בשבת נחמו. וכן הוא בפשיטות בהתוודעויות תשמ"ה ח"ה עמ' 2695, ובשיחת שבת נחמו בסה"ש תנש"א סו"ס י"א "שלומדים בפרקי-אבות דשבת זה – פרק שלישי". ואף בלוח כולל-חב"ד לא נזכרו פרקי-אבות השבת, ובשבת נחמו – פרק ג.

14) בלוח כולל-חב"ד כתב: "אכל בשר ושותה יין [שו"ע ס' תקנ"ב ס"י], ומלמיקום ישב בדאבון-נפש [מ"ג, מהרוקח וש"ל] ולא ישב בסעודת חברים [מג"א]", וכמה אחרונים נחלקו ע"ז (ראה שע"ת, משנה ברורה, מנהג ישראל תורה כאן). כי מי שרגיל לסעוד עם מידועי ונמנע מכך הפעם, ה"ז כאבילות דפרהסיא בשבת. ולדין שאין סעודה ברבים בכל שבת, לכו"ע ישר רק עם בני-ביתו.

15) רמ"א ס' תקנ"ג ס"ב, ומשנה ברורה שם ס"ק ו ש"אסור לשום סימן אבילות בשבת" וגם לאחר זמן צאת השבת, עד שיאמר ברוך המבדיל, משום קדושת תוספת שבת – פסקי תשובות ס' תקנ"ג סוס"ק א.

16) בשו"ע ס' תקנו איתא: "כשרואה הנר אומר בורא מאורי האש", והט"ז כתב שמברכים זאת לפני קריאת 'איכה', וכ"כ בלוח כולל-חב"ד, וכן נהג הרבי (ובביתנו שלו). אבל לנמצאים בצאת השבת בבית עם בני-ביתם, נוהגים אז מהאור, ובוודאי יש ללמדם לומר 'ברוך המבדיל' כדי שלא יעשו מלאכה באיסור, לכאורה עדיף לברך שם. המשנ"ב בביתו סו"ס רצו מסתפק אם נשים חייבות בברכת האש, מאידך הברכי יוסף וכמה אחרונים פסקו שחייבות בזה, והוכיחו שכן דעת הריטב"א והכל"ב (ראה נטעי גבריאל ע"פ שחל בשבת פל"ח הע' יז וש"נ), ובכל אופן רשאות לברך (קצות-השולחן ס' צו בבדח"ש ס"ק יב), לכן מי שלא ברך לה בעלה, עדיף

הלכות ומנהגי חב"ד

ערב שבת קודש

ח' במנחם-אב

ב'שבת חזון¹ לובשים בגדי שבת².

שבת קודש פרשת דברים

ט' במנחם-אב³, 'שבת חזון'

שחרית: בקריאת התורה מסיימים לכוון "כאשר דיבר לכם" ומתחילים ללוי "איכה אשא לבדי", כנדפס בחומשים⁴. לימוד תורה: עד חצות היום (12:47 בתלא-אביב), מותר ללמוד הכול⁵. אחר-כך: "נכון ללמוד רק דברים המותרים בתשעה באב, כמו איוב, ובדברים הרעים שברמיה, ומדרש איכה"⁶. בהתוועדות שבת חזון, ערב תשעה באב ה'תשמ"א, בתחילתה, אמר הרבי: כיוון שהיו התוועדות בשבתות שלפני-כן, חייבים להתוועד גם השבת, כדי שלא תהיה 'אבלות דפרהסיא' בשבת, אבל "מהיות טוב..." יאמר דברי תורה "מהמותר בתשעה באב בלבד"⁷.

(1) 'מצווה לפרסם (ו' בשם אומרו') אודות תורת הרה"צ מברדיצ'וב בענין 'שבת חזון' ש'חזון' מלשון ראייה, שבו מראים לכל אחד ואחת את המקדש דלעתיד מרוחק - 'התוועדות' תשמ"ח ח"ד עמ' 132. "וזה צריך לעורר אצל כא"א הוספה ב'משפט' וב'צדקה' (ובשבת - באופן המותר בשבת) - 'התוועדות' תשמ"ט ח"ד עמ' 108.
 (2) ספר-המנהגים עמ' 46, שכן נהג אדמו"ר (בלוח כולל-חב"ד: "לבש כל בגדי שבת כדרכו"), וש"נ לפוסקים הדנים בעניין זה, וראה גם בהוספות לשו"ע אדמו"ר (במהדורה הישנה) חלק ה' עמ' 1846 בשולחן-הגיליון. הטעם - כדי למנוע אבילות דפרהסיא בשבת. ולהעיר מהנהוג בין אנ"ש (וכלל החסידים - נטעי-גבריאל פכ"ה הערה טו), שאף את פסוקי התוכחה מהפסטרות 'חזון' (אבל - גם את הפסטרות ת"ב שחרית) אין קוראין בניגון איכה, שלא כמנהג העולם.
 (3) איסור 'דברים שבצינעא' שבינו לבינה, נוהג השבת (לוח כולל-חב"ד, ע"פ הרמ"א סי' תקנ"ד ס"ט. חוץ מל"ט, מג"א בשם השל"ה, וראה נטעי גבריאל בין המצרים פצ"ג ס"ג).
 (4) כך נהגו אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בליובאוויטש, ולא כנדפס בס' המנהגים ס"ע 31 ובלוח כולל-חב"ד. וראה בקשר להנהגה זו ב'לוח השבוע' לשבוע שעבר.
 (5) משנ"ב סי' תקנ"ג ס"ק ט.
 (6) לוח כולל-חב"ד, ע"פ הרמ"א שבהערה הבאה.
 (7) ברמ"א סי' תקנ"ג כתב: "ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב, ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי-אבות" [וצ"ב הרי דברי מוסר הם, שמותרים אפילו לאבל (מאירי מ"ק כא,א. שדי חמד מע' אבלות אות כה). ואולי מפני שהלימוד הוא ברבים (עיין טור י"ד סו"ס שפד בשם הרא"ש)]. במג"א שם מביא מכנסת הגדולה, שאוסר ת"ת בשבת תשעה באב ומתיר בשבת ערב תשעה באב, ומסיים "ולי נראה להתמיר בשניהם, דהא יכול ללמוד דברים המותרים בתשעה באב". מאידך ה"ט"ז שם תמה על המנהג, בקל-יחומר מבשר ויין אז שהיא חובה, וכן מקריאת התורה במנחה ואמירת קרבנות מסדר היום "ולמה ישתנה משניות דפרקים השייכים לאותו שבת... והמנהג שלנו שכתב רמ"א... צ"ע. ונראה דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו", וכן דעת מהרש"ל והגר"א ועוד, ועיי"ש בביאור הלכה. מאידך, הבאה"ט והפרמ"ג הכריעו כהרמ"א, ועד"ז בקיצור שו"ע (קכה,ד), וראה בס' ת"ב שחל בשבת נע"ז ובנטעי-גבריאל פרק צב. והרבי (בלקוטי-שיחות דלהלן הערה 13) כתב על הרמ"א: "וכן הוא המנהג בכמה מקומות". וכן נהג לחומרא כמסופר כאן, אם-כי לא פסק כדעה זו, כדלהלן שם.
 (8) כיוון שמדינת (ועקרונית - אף ממנהגא) מותר, והרי אפילו בת"ב עצמו אחה"צ (שאסור מדינא) אומרים חת"ת כדלהלן. וכן ענייני בית הבחירה, ע"פ ההוראה ללומדם בת"ב אחה"צ (כלהלן הערה 61). בתניא אין הגבלה דת"ב, כדלהלן הע' 32.
 (9) ספרי-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 733. אלא שאם הוא אחר חצות, הרי לפי האמור לעיל רצוי לעשות סיום רק על מסכת מועד-קטן. וראה בהערה 61.
 (10) מסתבר שהסיבה לאריכות הקטעים בקריאת-התורה במנחת שבת ובימי שני וחמישי בפרשת ואתחנן, היא מפני שאין רוצים לסיים או להתחיל ב"בית פעור". וע"ע.
 (11) שו"ע ר"ס תקנ"ט. לוח כולל-חב"ד.
 (12) הרבי כתב לאחד הרבנים בעניין זה: "תשואות-חן על ההוראה לסיים גם בשבת קודש זה: '...טוהרה... יגדיל תורה ויאדיר'", דהיינו לומר את המשניות הרגילות.
 (13) ראה לעיל הערה 7. בשיחה מווגה (לקוטי-שיחות כרך יט עמ' 43 הע' 53. השיחה יצאה לאור לראשונה כקונטרס שבועי בשנת

בחינוך אין כללים

פעמיים נסע החסיד רבי אלכסנדר בן-נון לרבי, לחודש תשרי תשכ"ג ובקיץ תשכ"ט. את רשמיו מהביקור הראשון סיכם לעצמו, כאשר לפני כן מקדים הוא בראש הרשימה: "ביד רוטטת, ובלב מורתח. חסיד אחד... א.ב. "... וחזתם את שמו: "א. בן-נון רעננה. תלמיד תו"ת".
 תוכן אחת היחידויות התפרסם בספר 'שערי חינוך' (הוצאת היכל מנחם, תשס"ז, עמ' רלא), מפי הרה"ח ר' אברהם מייזליש (ז"ל):
 "ר' אלכסנדר בן נון ע"ה, ששימש כמפקד ארצי בכתי הספר של 'רשת אהלי יוסף יצחק', היה ביחידות אצל הרבי, וכתב לרבי עשרה כללים בחינוך, לפי מיטב ידיעתו בתחום. הרבי עבר על הכללים, ואמר: "חסר כאן כלל נוסף!! - חסר כאן הכלל שבחינוך אין כללים".
 כג' מרחשוון תשכ"ג, במהלך היחידות, הציג ר' אלכסנדר בפני הרבי, את הקושי בעבודת התפילה. את תוכן הדברים סיפר למחנך הדגול,

הרה"ח ר' אהרן מרדכי זילברשטרם אשר על-פי זכרונו נדפסו הדברים הבריים ('היכל מנחם' כרך ב' עמ' רט"רי):
 שאלה: "איני מצליח להתפלל כדבעי - עם דאוונט זיך ניט".
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: [הגביה עיניו הק', הביט על השואל ואמר לו בתמיהה]: ר' אלכסנדר, מה פירוש הדברים "עם דאוונט זיך ניט"? - הרי נאמר "הליכות עולם לו", ישנם בכך שלשה פירושים: (א) הליכות עולם - לו, שמביאים לו להעולם - ממששים אלוקות בעולם על-ידי תורה.
 (ב) הליכות עולם שמוליכים את העולם לו ית' - על-ידי מצוות.
 (ג) הליכות עולם שהולכים מהעולם לו ית' - ע"י תפילה.
 - משלשלים הטלית על הראש (מען נעמט דעם טלית איבער'ן קאפ"), נעמדים ליד הקיר, ואז מצליחים להתפלל ("יעמאלט דאוונט זיך").
 בשבוע הבא אי"ה - מכתביו של ר' אלכסנדר בן-נון ובהם רשמי ביקורו בחצרות קודשנו.

'הפצת היהדות': ספר חובה לשליח ולכל יהודי

החובה לקרב יהודים לתורה ואיך לעשות זאת - לאור תורתו והזדכותיו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

הספר מציג את גישתו הייחודית של הרבי לנושא זה, מפרט את שפע הברכות המובטחות לעוסקים בכך, ומביא שלל הוראות באשר לכל ההיבטים בפעולת קירוב הלבבות

ליקוט: הרב אברהם שמואל בוקיעט • עריכה: מנחם ברוד • הוצאת צאגו"ח • 368 עמודים

הפצה: קה"ת, חי.ש. להשיג בחנויות הספרים ובטל' 1700-704120